

مقدمه

امروزه مفهوم توسعه از رشد اقتصادی صرف خارج شده و با مفهوم توسعه انسانی، عدالت اجتماعی، بهبود توزیع امکانات و تعادل‌های جرم‌شناسانه پیوند خورده است. در این راستا، ارتقای سطح زندگی افراد، هدف نهایی سیاستها و برنامه‌های توسعه اقتصادی اجتماعی است و بدون شک برای رسیدن به این هدف به امکانات تولیدی و توانهای محیطی و نحوه بهره‌برداری از این امکانات و شرایط طبیعی، از جمله ابزارهای ارزیابی و مقایسه سطح زندگی و رفاه نسبی در هر جامعه نیاز می‌باشد. براین اساس، این مقاله به کاربرد شاخصها در سنجش توسعه روستایی به عنوان یکی از ارکان برنامه ریزی می‌پردازد.

کاربرد شاخصها در سنجش توسعه روستایی

تعریف شاخص:

شاخصها نوعی داده‌های آماری هستند که به شکل‌های ساده متوسط، نسبت، نرخ و یا به صورت پیچیده‌ای از داده‌های آماری پایه وجود دارند. شاخصها برای اندازه‌گیری دارای اهمیت فراوانی بوده و دارای انواع مختلفی چون کلان، خرد، مستقیم و غیر مستقیم می‌باشند. شاخصهای اقتصادی اجتماعی، معیاری برای سنجش خصوصیات یا ابعاد پدیده‌های اجتماعی و فراهم‌کننده سیستم اطلاعاتی برای توضیح نظام اقتصادی اجتماعی به شمار می‌آیند. این شاخصها باید

کاربرد شاخص‌ها در سنجش توسعه روستایی

دکتر حسین آسایش

وضعیت اقتصادی-اجتماعی را در ارتباط با فرمهای مربوط به آن وضعیت توضیح دهند.

شاخصهای توسعه روستایی به عنوان جزئی از شاخصهای اقتصادی اجتماعی، پدیده های توسعه روستایی را در سطوح مختلف اندازه گیری و سیستم اطلاعاتی را برای تشریح نظام سکونتگاههای روستایی فراهم می سازند.

شاخصها عبارتند از: سربهای یکجا و خلاصه شده ای از داده ها در رابطه با موجودیها و جریانها که برای اندازه گیری شرایط اقتصادی و اجتماعی طرح شده اند و برای تجزیه و تحلیل و تصمیمهای راجع به سیاست، از اهمیت فوق العاده ای برخوردارند. سربهای ساده ای هستند که در قالب ارقام مطلق، درصد، میانگین و نسبت بیان شده و بعضی از آنها در خصوص وضع موجود و یا معیاری برای وضعیت آینده دارای کاربرد می باشند.

بطور خلاصه می توان گفت که شاخصها یک اندازه آماری هستند که تغییرات یک متغیر یا گروهی از متغیرها را نسبت به زمان و مکان جغرافیایی و یا صفات دیگر نشان می دهند.

موضوع پایه در شاخص ممکن است شامل زمان، مکان جغرافیایی و یا صفاتی مانند درآمد، سن و... باشد.

ملاحظات برای ساختن شاخصها (شاخص سازی)

تقریباً هیچ روش آماری قابل قبول و پیشرفته ای برای شاخص سازی مرتبط با آمایش سرزمین و توسعه اقتصادی-اجتماعی بویژه در حوزه توسعه روستایی وجود ندارد. هنوز روشهای موجود گسترش شاخصهای توسعه در رابطه با آمایش سرزمین در مراحل ابتدایی هستند، در حالی که شاخصهای توسعه اقتصادی و اجتماعی به خوبی گسترش یافته و ارزش آنها برای هر پدیده ای در زمانهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته است.

برای ایجاد شاخصهایی باید به پرسشهای اصلی زیر پاسخ داد:

- از میان تعاریف عملی، نظری و تجربی کدامیک پذیرفته می شود؟
  - از کدام متغیرها استفاده می شود؟
  - چه روشی برای ترکیب متغیرها مناسب است؟
  - چه وزنی به کار می رود؟
- بنابراین جریان شاخص سازی حاصل یک روند طولانی و پیوسته از کار منظم بر روی مفهوم مورد نظر است.

هدف از کاربرد شاخصها در توسعه روستایی

ارتقای سطح زندگی افراد در هر جامعه (چه شهرنشین و چه روستائین) هدف نهایی سیاستها و برنامه های اقتصادی-اجتماعی است و بدون شک دستیابی به این هدف به امکانات تولیدی و توانهای محیطی، نحوه بهره برداری از این امکانات، شرایط و روابط اقتصادی موجود و نظام برنامه ریزی در یک جامعه روستایی بستگی دارد. شاخصها (اقتصادی، اجتماعی و طبیعی) ابزاری برای ارزیابی و مقایسه سطح زندگی و رفاه نسبی جامعه به شمار می آیند. به طور کلی هدف از تنظیم شاخصها، شناخت کمی، دقیق شرایط موجود در یک مقطع زمانی و تصویر روندها و دگرگونیهای است که در طی سالها در جامعه

مورد نظر (چه روستا و چه شهر) صورت می گیرد. به عبارت دیگر، هدف از تنظیم شاخصها، شناخت دقیق شرایط موجود اجتماعی-اقتصادی در یک مقطع زمانی و تصویر روندها و دگرگونیهای است که در طی دوره های مشخص در این شرایط حاصل شده است.

بالاخره، هدف نهایی از تدوین و تنظیم شاخصها، در اختیار قرار دادن ابزارهای عینی برای طرح ریزی و برنامه ریزی کاربرد فضا در سطح سرزمین (اعم از منطقه ای، شهری و روستایی) در راستای تأمین رفاه انسانها، بالا بردن کیفیت زندگی، توجه به کیفیت محیط زیست و جلوگیری از آلودگی و تخریب محیط و کلاً سرزمین آرایبی بدون سرزمین آلابی می باشد که مفهوم طرح آمایش را تداعی می کند و پوشش دهنده آن می باشد.

اهمیت کاربری شاخصها در برنامه ریزی توسعه روستایی

این باور وجود دارد که می توان اطلاعات بیشتری درباره مسائل توسعه روستایی فراهم کرد و نظام بهتری از شاخصهای توسعه روستایی را پی ریزی نمود و آنگاه با کارگیری آنها در فرآیند برنامه ریزی توسعه روستایی نتایج مطلوبتری از برنامه های اقتصادی-اجتماعی به دست آورد.

شاخصهای توسعه روستایی، بخشی از شاخصهای توسعه است و این خود گوشه ای از شاخصهای اقتصادی و اجتماعی را تشکیل می دهد.

میزان کاربرد و اهمیت شاخصها در موارد زیر خلاصه می شود:

- کاربرد شاخصها در برنامه ریزیها می تواند میزان نابرابری در برخورداری جوامع مختلف از دستاوردهای رشد را نشان دهد و کمبودهای الگوهای رشد را جبران کند.

نشان دادن وضعیت محدوده های جغرافیایی مختلف از دیدگاه تطبیقی از وظایف شاخصها می باشد. در این راستا، شاخصهای مورد بحث می تواند محدوده های جغرافیایی را از نظر امکانات و تنگناها رده بندی نموده و اولویت بخشد. به این ترتیب به یاری این شاخصها می توان امکانات و تواناییهای مناطق مختلف را نشان داد و همچنین ابزار لازم برای تصمیم گیری و تعیین هدف را فراهم کرد.

علاوه بر اینها می توان از شاخصها برای تعیین میزان پیشرفت و تغییرات در مقایسه با میزان امکانات مناطق بهره مند شد و با توجه به شاخصها می توان تصویری از کل نظام توسعه روستایی و اهداف آتی آن را به منظور ایجاد تغییرات مطلوب به دست آورد، به طوری که می توان مشخص نمود آیا اهدافی را که سیاست گذاران و برنامه ریزان در سرویس دهی به مناطق روستایی تعیین کرده اند در حال تحقق می باشد و یا اینکه به دستکاری و تغییر نیاز دارند؟

- شاخصها معیار مناسبی برای ارزیابی طرحهای توسعه روستایی به شمار می آیند و با استفاده از شاخصها می توان میزان پیشرفت و یا تاثیر طرحها و پروژه ها را در رسیدن به اهداف مورد توجه قرار داد.

شاخصها برای نشان دادن مشکلات به کار می روند و قادرند مشکلات و تنگناهای مراکز روستایی را به وسیله یک مقایسه با روستای مشابه، معین نمایند. استفاده از این نوع شاخصها می تواند

تغییرات مناسب در برنامه های اجرایی را مشخص کند.

- اهداف توسعه جوامع حتی در متمرکزترین حکومتها نمی تواند در خلا و به دور از وضعیتی پایه ریزی شود که شاخصها نشان می دهند. از این رو، شاخصها در تعیین اهداف و گرایشهای آتی، نقش مهمی دارند و مسئولان محلی خواه ناخواه با تاثیر پذیری از داده های موجود (که تبلوری از کاستیها و نیازها هستند) اهداف خود را تعیین می کنند.

- شاخصها برای تشریح وضعیت نظام برنامه ریزی روستایی به کار می روند. با تهیه آمارهای مختلف در زمینه های زیربنایی، اقتصادی و اجتماعی، امکان تجزیه و تحلیل وضعیت مسائل روستایی در هر منطقه میسر می گردد. در این رابطه، اندازه گیری امکانات موجود در نظام روستایی، کشف روابط علمی، کشف روابط متقابل و تعیین روند متغیرها می تواند به تشریح وضعیت نظام روستایی کمک نماید.

- اهداف سیاستگذاری توسعه روستایی می تواند از طریق شاخصها معین شود. به عنوان مثال روندهای افزایش یا کاهش تعداد تعاونیهای روستایی در برنامه ریزیهای توسعه روستایی، رده بندی محدوده های جغرافیایی مختلف از جنبه ترتیب اولویت آنها برای اجرای طرحهاست و نقش اصلی شاخصها، راهنمایی مسئولان در این زمینه است.

- شاخصها در مرحله سنجش تاثیرات طرحها نقش بارزی ایفا می کنند، به طوری که مقایسه تطبیقی شاخصهای سنجش و ارزیابی در مناطق روستایی یک منطقه بازگو کننده چگونگی توزیع تاثیرات اجرای طرحها و برنامه ها در روستاهای مورد مطالعه است.

- در مطالعات مناطق روستایی، بهتر است که واقعیتها از طریق معیارهای معتبر سنجیده شوند و تغییرات آنها را در شرایط مختلف مطالعه نمود. بر همین اساس در بررسیها و تحقیقات علمی روستاها استفاده از شاخصها و به کمیت درآوردن کیفیتها، ضروری به نظر می رسد.

علاوه بر آنچه اشاره شد بررسی شاخصهای توسعه روستایی برای ایجاد یک سیستم حسابداری اجتماعی نیز ضروری است. با وجود این سیستم، منافع و هزینه های اجتماعی سرمایه گذارها تعیین و هزینه های واقعی دولت مشخص می گردد. سیستم حسابداری اجتماعی ترازنامه ای است که بررسی دقیق ترو علمی تر از مفهوم توسعه را ممکن می سازد. به طور کلی، شاخصها، نقش عمده ای در برنامه ریزی (چه در مرحله شناخت وضع گذشته و موجود و چه در مرحله تعیین استراتژی و اهداف توسعه در آینده) ایفا می کنند.

انواع شاخصها

به طور کلی، شاخصهای توسعه روستایی بر حسب نوع کاربرد، در گروههای زیر تقسیم می شوند:

۱) شاخصهای وضعیت

الف) اندازه گیری امکانات و نتایج حاصله از هرگونه اقدام اجتماعی و فرهنگی برای کشف روابط علت و معلولی.

ب) کشف روابط متقابل بین بخشی برای رفع موانع بخشی.

ج) تعیین روند تغییر متغیرها و دشواریهای پیش آمده.

۲) شاخصهای نشان دهنده مشکلات:

تجزیه و تحلیل جامع شاخصهای نشان دهنده مشکلات، راه را برای شناسایی فرآیند تغییرات و حرکت به سوی پیشنهاد برنامه های اجرایی در جهت حل مشکلات بازگو می کند. به عبارت دیگر، شاخصهای نشان دهنده مشکلات از نظر ساخت، همان شاخصهای وضعیت می باشند، با این تفاوت که با استانداردها مقایسه می شوند و گویای وجود اختلافاتی هستند.

۳) شاخصهای پیش بینی:

این شاخصها برای پیش بینی آینده توسعه روستایی ایجاد شده اند و در برنامه ریزیهای توسعه روستایی به کار می روند. علاوه بر این، برخی از نتایج ثانوی برنامه و یا همه آنها از طریق این شاخصها مشخص می شوند. همچنین امکان اطلاع از آثار اقدامهای آینده و سپس ارزیابی و انتخاب منطقی طرحها و پروژه ها از این طریق فراهم می گردد.

۴) شاخصهای ارزیابی و انتخاب طرحهای توسعه:

این شاخصها میزان پیشرفت یا میزان تاثیر طرحها و پروژه ها را در تامین هدفها و سپس از تبدیل هدفهای کمی برنامه به طرحها و پروژه های مشخص را نشان میدهند. البته غیر واقع بینانه خواهد بود اگر تصور شود که شاخصها به خودی خود تصمیم گیری در مورد انتخاب و اجرای طرحها را ممکن می سازند. به عبارت دیگر معمولاً نظام اطلاعاتی نمی تواند مشخص کند چه طرحهایی انتخاب شوند و به مرحله اجرا برسند. اما به هر حال برای انتخاب یک طرح، وجود معیارهایی برای اندازه گیری میزان آن در رسیدن به هدفها و میزان کارایی آن در به کار بردن منابع تخصیص داده شده، ضروری است. بدون وجود این گونه معیارها، تجزیه و تحلیل طرحهای موجود و ارزیابی طرحهای پیشنهادی امکان پذیر نخواهد بود.

موانع و مشکلات کاربرد شاخصها

کمبود آمار و اطلاعات مورد نیاز محقق، یکی از مشکلات عمده شاخصها می باشد. برای هرگونه بررسی درباره توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستاها، محاسبه ارقام کمی شاخصها ضرورت دارد و برای اینگونه محاسبه ها، وجود اطلاعات و آمار مناسب و کافی لازم است. فقدان یا کمبود اطلاعات و آمار مناسب موجب می شود که در بسیاری از موارد، امکان محاسبه شاخصهای توسعه روستایی وجود نداشته باشد.

در برخی موارد با وجود فقدان آمار مورد نیاز برای شاخصهای توسعه روستایی، امکان برآورد مستقیم آن با استفاده از اطلاعات موجود و پذیرش برخی فرضیات وجود دارد. بنابراین در اینگونه موارد، کوشش میشود برآوردهای لازم به دست آید، هر چند استفاده از این برآوردها در محاسبه ها موجب می شود تا شاخصهای محاسبه شده برآوردی از مقدار واقعی خود باشد و نتایج حاصل از تحلیل آنها با احتمال همراه شود. عمده ترین نمونه در این زمینه برآورد اعتبارات مادی و عمرانی برنامه های توسعه روستایی است.

راهکارهای کلان توسعه روستایی براساس شاخصهای توسعه

رشد و توسعه مناطق روستایی در بستر آمایش سرزمین ایران اسلامی باید (با توجه به چارچوب و راهبردهای توسعه پایدار انسانی و اجتماعی مدون و کلان کشور) منطبق با اهداف، سیاستها و شاخصهای زیر صورت پذیرد:

اهداف

- 1) تعمیم و توزیع خدمات روستایی کشور با نگرش آمایش و برنامه ریزی منطقه ای.
- 2) محرومیت زدایی از مناطق روستایی
- 3) تأمین نیازمندیهای مناطق روستایی به نیروی انسانی متخصص و کارآمد
- 4) شناسایی امکانات بالقوه مناطق جغرافیایی، جمعیتی، منطقه‌ای، فرهنگی و اقتصادی به منظور تدوین سیاستها و برنامه های توسعه روستایی
- 5) شناسایی امکانات بالفعل مناطق برای استفاده در امر برنامه ریزیهای توسعه روستایی
- 6) جلب مشارکت مردمی در امر سرمایه گذاری در امور توسعه روستایی در مناطق جغرافیایی، جمعیتی، اقتصادی و فرهنگی سرزمین ایران اسلامی
- 7) توسعه نهادهای تحقیقاتی دولتی و غیر دولتی در راستای:

شناسایی و ارائه راهکارهای راهبردی و اجرایی امور و مسائل مناطق روستایی
ارتقای سطح کیفیت آموزش های ترویجی در مناطق روستایی کشور

- بهره مندی از آموزش های ترویجی درون زا در امر توسعه پایدار و متوازن در مناطق روستایی کشور
- رهایی از آموزشهای نقلی و انتقال محض اندوخته ها و آموخته های دیگر کشورها

- تکیه بر آموزشهای درون جوش مناطق روستایی کشور
- تلفیق تحقیق، آموزش و اجرا به عنوان عوامل حرکت دهنده رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستاها

- بهره یابی از دستاوردهای تحقیق و توسعه در توسعه مناطق روستایی آمایش سرزمین ایران اسلامی
- ترسیم خطوط کلی رشد و توسعه در مناطق روستایی بر پایه قابلیت سنجی و اولویت بندی عدم تعادلها و محرومیت های منطقه ای در بستر آمایش سرزمین.

دگرگونی ساختاری کارکردی و نگرشهای مدیریتی حاکم بر نظام روستایی کشور از طرق موارد زیر قابل انجام است:
- تجدید نظر در شیوه واگذاری مسئولیتهای اجرایی به افراد

و واگذاری مسئولیتهای اجرایی، بر پایه اصول ششگانه تخصص، تعهد، تجربه، استعداد، شایستگی و تلاش.

- پرهیز از اعمال سلیقه، تجربه و برداشتهای شخصی در سیاستها، برنامه ریزیها و امور اجرایی

- واگذاری اطلاعات، آمار و ارقام حقیقی، واقعی و درست از شاخصها، عملکردها، فعالیتها، تنگناها و غیره به مدیران و برنامه ریزان - زدودن تفکر تمرکزگرایی در سیاستهای برنامه ریزی و اجرایی و توانمندسازی مدیریت در مناطق، نهادها و سازمانها در پهنه سرزمین ایران اسلامی

شاخصها و مولفه های تهیه و تدوین سیاستهای توسعه

روستایی در بستر آمایش ایران اسلامی با توجه به موارد فوق عبارتند از:

- شناسایی مناطق جغرافیایی، اقلیمی، جمعیتی، اقتصادی و فرهنگی کشور

- شناسایی امکانات، تنگناها و نیازهای بالقوه و بالفعل مناطق جغرافیایی و اقلیمی کشور

- شناسایی امکانات، تنگناها و نیازمندیهای بالقوه و بالفعل جمعیتی مناطق روستایی از نظر ساختار قومی، فرهنگی، تراکم جمعیت، حرکات مکانی و اجتماعی جمعیت در بستر آمایش سرزمین ایران اسلامی.

- شناسایی امکانات، تنگناها و نیازهای اقتصادی بالقوه و بالفعل مناطق روستایی در آمایش سرزمین ایران اسلامی.

- شناسایی امکانات، تنگناها و نیازمندیهای فرهنگی بالقوه و بالفعل مناطق روستایی در بستر آمایش سرزمین ایران اسلامی.

- شناسایی امکانات، تنگناها و نیازمندیهای مدیریت بالقوه و بالفعل مناطق روستایی در بستر آمایش سرزمین ایران اسلامی

- شناسایی حرکات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشورهای منطقه و جهان در راستای اهداف توسعه پایدار اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نظام جمهوری اسلامی ایران

- بهره یابی از امکانات و دستاوردهای علوم و فنون نوین با تکیه بر موارد:

● بهره یابی از آموزشهای نوین در راستای توسعه روستایی در بستر آمایش سرزمین ایران اسلامی

● بهره یابی از دستاوردهای تحقیق و توسعه در امر برنامه ریزیهای توسعه روستایی در بستر آمایش سرزمین ایران اسلامی

● بهره یابی از دستاوردهای برنامه ها و سیاستهای توسعه روستایی کشورهای موفق در جهان

● بهره یابی توانان از تخصص و تعهد ارتقاء دانش و بینش کشاورزان و روستائیان

تحلیل و تبیین تنگناها و قابلیتها

الف) محدودیتها و تنگناها

عمده ترین محدودیتها و تنگناهای رشد و توسعه روستایی را می توان بشرح زیر خلاصه کرد:

- ۱) موانع و تنگناهای جغرافیایی، اقلیمی
- ۲) موانع و تنگناهای جمعیتی (ساختار جمعیتی جوان)
- ۳) موانع و تنگناهای اقتصادی
- ۴) موانع و تنگناهای فرهنگی
- ۵) موانع و تنگناهای آموزشی
- ۶) موانع و تنگناهای مدیریتی

ب) امکانات و قابلیتها

- ۱) امکانات و فرصتهای نشأت گرفته از بستر طبیعی و اقلیمی کشور
- ۲) امکانات و فرصتهای بهینه جمعیت (وجود جمعیت جوان، باهوش و با استعداد در مناطق مختلف کشور)

۳) امکانات و فرصتهای اقتصادی

۴) امکانات و فرصتهای فرهنگی

۵) امکانات و فرصتهای مدیریتی

۶) قابلیتهای آموزشی

از میان عوامل، ارکان، لایه ها و سطوح پیچیده و درهم تنیده و گوناگون نظامهای اقتصادی و اجتماعی، ۵ عامل مهم و حائز اهمیت شکل دهنده و سازندگی نظامهای اقتصادی و اجتماعی روستاهای کشور نقش بنیادین دارند که عبارت اند از:

- ۱) عامل جغرافیایی، اقلیمی یا بستر طبیعی نظام اجتماعی
- ۲) عامل جمعیتی یا عامل و حامل حیات
- ۳) عامل اقتصادی یا عامل بقای حیات
- ۴) عامل فرهنگی یا عامل انسانی و تعادلی فرد و نظام اجتماعی
- ۵) عامل مدیریتی یا عامل سازماندهی و هدایت فرد و نظام اجتماعی

نمونه ای از شاخصهای توسعه روستایی استان

ردیف	عنوان شاخص	واحد	میزان شاخص	درصد به کل
	شاخصهای جمعیتی و عمومی			
۱	جمعیت کل	نفر	استان	کشور
۲	روستایی	نفر	استان	کشور
۳	نرخ روستا نشینی	درصد	استان	کشور
۴	نرخ فعالیت جمعیت روستایی	درصد	استان	کشور
۵	نرخ اشتغال جمعیت روستایی	درصد	استان	کشور
۶	نرخ بیکاری جمعیت روستایی	درصد	استان	کشور
۷	کل روستاها	تعداد	استان	کشور
۸	روستاها دارای سکنه	درصد	استان	کشور
۹	روستاها بالای ۴۰۰ خانوار	تعداد	استان	کشور
۱۰	وسعت استان	کیلومتر مربع	استان	کشور
۱۱	تراکم نسبی جمعیت استان	نفر در ک. م. م.	استان	کشور
۱۲	تراکم بیولوژیکی جمعیت	نفر در هکتار	استان	کشور
	شاخصهای سواد آموزی و آموزش و پرورش			
۱۳	میزان با سوادی در جمعیت ۶ ساله و بالاتر روستایی	درصد	استان	کشور
۱۴	تعداد دانش آموزان ابتدایی	نفر	استان	کشور
۱۵	تعداد دانش آموزان راهنمایی	نفر	استان	کشور
۱۶	تعداد دانش آموزان متوسطه	نفر	استان	کشور
۱۷	تراکم کلاسهای کالبدی ابتدایی روستایی	نفر در کلاس	استان	کشور

شاخصهای بهداشت و درمان

درصد	نسبت آبادیهای دارای مراکز بهداشتی و درمانی روستایی	۱۹
درصد	نسبت آبادیهای دارای خانه های بهداشت روستایی	۲۰
درصد	نسبت آبادیهای دارای پزشک	۲۱
درصد	نسبت آبادیهای استفاده کننده از بهیارو مامای روستایی	۲۲
درصد	نسبت آبادیهای استفاده کننده از دامپزشک و تکنسین دامپزشکی	۲۳
درصد	نسبت خانوارهای دارای آشپزخانه	۲۴
درصد	نسبت خانوارهای دارای حمام	۲۵
تعداد	خانوارهای روستایی دارای آب لوله کشی	۲۶
تعداد	خانوارهای روستایی فاقد آب لوله کشی	۲۷
درصد	نسبت خانوارهای دارای آب لوله کشی به کل خانوار روستایی	۲۸
تعداد	روستاهای دارای آب لوله کشی	۲۹
تعداد	روستاهای فاقد آب لوله کشی	۳۰
درصد	نسبت روستاهای دارای آب لوله کشی به کل روستا	۳۱
تعداد	خانوارهای روستایی فاقد دارای برق	۳۲
تعداد	خانوارهای روستایی فاقد برق	۳۳
درصد	نسبت خانوارهای دارای برق به کل خانوار	۳۴
تعداد	روستاهای دارای برق	۳۵
تعداد	روستاهای بدون برق	۳۶
درصد	نسبت روستاهای دارای برق به کل روستاها	۳۷
تعداد	خانوارهای روستایی دارای تلفن	۳۸
تعداد	خانوارهای روستایی فاقد تلفن	۳۹
درصد	نسبت خانوارهای دارای تلفن به کل خانوارها	۴۰
تعداد	روستاهای دارای تلفن	۴۱
تعداد	روستاهای بدون تلفن	۴۲
درصد	نسبت روستاهای دارای تلفن به کل روستاها	۴۳
تعداد	روستاهای بهسازی شده و پایان یافته و در دست اجرا	۴۴
تعداد	روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار	۴۵
درصد	نسبت روستاهای بهسازی شده به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار	۴۶

شاخص راه روستایی

درصد	نسبت آبادیهای جاده آسفalte	۴۷
درصد	نسبت آبادیهای جاده شوسه	۴۸
درصد	نسبت آبادیهای دارای راه مالرو	۴۹
کیلومتر	طول راههای آسفalte روستایی	۵۰
کیلومتر	طول راههای شوسه روستایی	۵۱

شاخصهای مسکن روستایی

درصد	نسبت رشد خانوار به مسکن	۵۲
------	-------------------------	----

خانوار	تراکم خانوار در اطاق	۵۳		
نفر	تراکم نفر در اطاق	۵۴		
درصد	نسبت خانوار مالک مسکن	۵۵		
درصد	نسبت مسکن با دوام	۵۶		
واحد	ارزش تسهیلات خانوار	۵۷		
شاخصهای سال اتمام بنا (عمر ساختمان)				
واحد	از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵	۵۸		
واحد	از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۹	۵۹		
واحد	از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۴	۶۰		
واحد	قبل از سال ۱۳۳۵	۶۱		
شاخصهای منابع عمده آب مصرفی برای آشامیدن و سایر مصارف خانوارهای روستایی				
سایر مصارف	آشامیدن	سایر مصارف	آشامیدن	۶۲
درصد	نسبت خانوارهای استفاده کننده از مخزن عمومی			۶۳
درصد	نسبت خانوارهای استفاده کننده از قنات یا چشمه			۶۴
درصد	نسبت خانوارهای استفاده کننده از رودخانه			۶۵
درصد	نسبت خانوارهای استفاده کننده از آب انبار عمومی			۶۶
درصد	نسبت خانوارهای استفاده کننده از برکه یا استخر			۶۷
خانوارهای روستایی دارنده رایو و تلویزیون				
درصد	فعالیت خانوارهای دارنده رایو			۶۸
درصد	نسبت خانوارهای دارنده تلویزیون سیاه و سفید			۶۹
درصد	نسبت خانوارهای دارنده تلویزیون رنگی			۷۰
درصد	نسبت خانوارهایی که هیچ کدام از وسایل فوق استفاده نمی کنند			۷۱
شاخصهای کشاورزی و منابع آب				
هزارهکتار	سطح اراضی زیر کشت محصولات سالانه و دائمی			۷۲
هزارهکتار	سطح اراضی زیر کشت محصولات سالانه			۷۳
هزارهکتار	سطح اراضی زیر کشت باغات مثمر و غیر مثمر			۷۴
هزارهکتار	سطح زیر کشت محصولات آبی			۷۵
هزارهکتار	سطح زیر کشت محصولات دیمی			۷۶
هزارتن	میزان تولید محصولات سالانه کشور			۷۷
هزارتن	میزان تولید محصولات آبی کشور			۷۸
هزارهکتار	وسعت جنگلهای حفاظتی			۷۹
هزارواحد	جمعیت دامی استان			۸۰
م.م.مکعب	پتانسیل آب قابل استحصال از طریق طرحهای کوچک تامین آب			۸۱
م.م.مکعب	بیان منفی آب			۸۲

واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

(۲) رضوی، سید حسین (۱۳۷۷)، فقر، روستا و توسعه، تهران: وزارت

(۱) آسایش، حسین (۱۳۷۸)، جزوه کارگاه برنامه ریزی روستایی، تهران: جهاد سازندگی.

منابع و ماخذ: